

Een mens: schudden voor gebruik

Hij schreef en speelde zich een behoorlijke reputatie bij elkaar

met zijn monologen *Et Voilà* en *Ombat*,

maar ook zijn ander werk

als acteur, auteur en regisseur

blijft niet onopgemerkt.

Tuur Devens in gesprek met

Peter De Graef

Of ik me geamuseerd heb, vraagt Peter De Graef na de voorstelling van *Ombat*. De vraag komt onverwacht. En ik weet na een aangrijpende voorstelling nooit iets te zeggen. Ja ja, stamel ik maar. Ik heb wel gelachen, soms echt luidop, maar het geheel beklijft mij toch als een tragisch verhaal. Wat een vraag. Ze verbaast me. Zoals de hele voorstelling eigenlijk, en zoals de ik-persoon verbaast is en verbaast. Het doorbomen over de haargroei, de weetjes over de manillakrab, of zoals in *Een gemeenschap van schurken* de verhalen over een secretarischvogel en over larven, het zijn op zich al schitterende verhalen. Peter De Graef glundert als ik het met hem over die weetjes heb: 'Mooi hé. Die dingen gebeuren, terwijl wij gewoon voort leven. Ik kan me daar prettig over verbazen. Verbazing is voor mij het vertrekpunt van alles. Daarom ga je schrijven, en dat ga je dan vertellen, en je krijgt de mensen ermee plat. Dat is geweldig!' Glinsteroogjes achter zijn brilleglazen!

Autodidact

Zijn kennis van biologie, fysica, filosofie verwierf hij als autodidact na 1983. Drie jaar lang speelde hij niet, maar studeerde, en ontdekte ook de antroposofie en Steiner. Hij had als het ware drie jaar nodig om af te kicken van de vijf jaren die hij daarvoor bij Ivonne Lex had gewerkt. In '78 had hij zijn opleiding aan het conservatorium bij Dora Van der Groen na anderhalf jaar stopgezet. Hij zat toen samen met o.a. Warre Borgmans, Luc Perceval en Karel Deruwe in het jaar. 'Ik kon goed met Dora opschieten, maar ik had moeite met een aantal vakken, zoals dictie en bewegingsleer. Waarom moest ik die dingen leren? Je gaat toch ook niet aan valschermspringers vlieglessen geven. Ik kon al niet meer normaal een deur opendoen en binnengaan. Ik ging met dat probleem naar Dora, en tot mijn verrassing zei zij dat ik gelijk had. Ook zij had vijf jaar nodig gehad om al die dingen af te leren. Ze zei dat ik maar beter kon gaan. Ik schreef, ik speelde, ik had publiek nodig. En ja, als zo iemand iets tegen je zegt, dan ben je weg.'

Peter De Graef werkte eerst in een platenzaak ('Het was mijn grote droom om be-

stuurder te worden van een bestelwagen'), maar kwam dan bij het toneelgezelschap van Ivonne Lex terecht, waar hij een soloprogramma had en ook in andere stukken meespeelde. Hij moest een contract van vijf jaar tekenen. Hij speelde er, deed de techniek, serveerde kippen, reed met de vrachtwagen. 'Na die vijf jaren was ik compleet overspannen. Mijn huwelijk was kapot, ik zat aan de drank. Toen heb ik drie jaar niets gedaan, alleen lezen en gestudeerd.'

Tijdens een RVA-omscholingscursus tot kaai-expediteur voelde hij toch dat hij moest toneelspelen. Via de omweg van een auditie voor het KJT kwam hij bij het Speeltheater van Eva Bal terecht. 'Ik heb mij daar goed geamuseerd. Door improvisaties kwamen we tot nieuwe stukken. Heel fijn vond ik het proces dat aan *De mompelaar en de liefde* voorafging. Door improvisaties en door briefopdrachten kregen de personages en het stuk langzaam aan gestalte. Het werd een mooie produktie. Kindertheater heb ik graag gedaan. Dat was fris en eerlijk, en in die tijd (eind jaren tachtig, begin negentig TD) was er groots kindertheater, vaak veel beter dan het theater voor volwassenen!'

Ondertussen schreef hij ook. ('Mijn grootste droom was altijd een romanschrijver te zijn, die met een portable naar Moskou, naar Barcelona trekt en een spoor van romans achterlaat, die voldoende geld opbrengen om zo de wereld rond te trekken.')

Hij schreef inderdaad een roman, maar vond geen uitgever. Ook zijn bundel korte verhalen beoordeelde men als niet geschikt om te publiceren. Hij volgde schrijverstrainingen in Amsterdam en Leiden, en kwam erachter dat hij eigenlijk toneelschrijver was: 'Voor proza schrijf ik te veel in telegramstijl, te veel in

one-liners. Voor toneel is zo'n strakke tekst juist prima. Met het spel kan je invullen wat wel en niet tussen de regels staat.'

Existentiële eenzaamheid

In 1991 was *Et Voilà* af, een vrije bewerking van twee verhalen van Guy de Maupassant. De verteller is een dertiger, die menselijke ervaringen wil verklaren, en bij zijn vriend Lardier, een wetenschapper, een antwoord probeert te vinden. Maar die stelt alleen maar vast dat 'theorieën zijn voor angsthasen! Vliegenmeppers, dat zijn het, om vragen op afstand te houden.' De verteller begint steeds meer te twijfelen, raakt geobsedeerd door de werkelijkheid die hij niet kan verklaren, en meent het antwoord te moeten zoeken in een hoger wezen, het 'et voilà' dat zich met ons voedt, 'ons binnenste. Onze stemmingen. Begeertes. Angsten. Ons'. Hij trekt de vergelijking door naar koeien, en op het einde stelt hij de vraag: 'wat zou er gebeuren, denkt ge, als er op een goeie dag een koe werd geboren met inzicht.' Peter De Graef speelde deze monoloog zelf bij Nova Zembla, een jong gezelschap van Luk Nys dat het artistiek en organisatorisch nogal moeilijk had. Met Luk Nys voelde hij zich antroposofisch wel verwant, maar tot een blijvende samenwerking zou het niet komen. Het project *Verwanten* naar *Die Wahlverwandtschaften* van Goethe kwam niet van de grond (daaruit ontstond wel het latere *Hun!*) en met de tweede soloproduktie *Ombat* in 1993 verliet hij het gezelschap. *Ombat* is het verhaal, of beter een soort biecht en zelfonderveraging, van Orgen Massanen in Brazilië, een priester die bisschop en heilige had willen zijn, en niet goed weet wat hij aan moet met *Ombat*, een wrede huurmoordenaar, die al vol berouw gaat biechten, voordat hij zijn daden pleegt. Orgen stelt zich vragen over geweld, hij stelt vooral zichzelf in vraag, zijn gedrag, zijn denken. Hij zit vol twijfels en heeft last van een groot schuldgevoel. 'Ik wilde weten wat ik had moeten doen.' is de laatste zin. *Ombat* werd voor het Theaterfestival 1994 geselecteerd.

Hun!, de eerste versie van *Verwanten* werd afgelopen seizoen met de ad-hoc Stichting op-